

Duray Miklós:

Miért szakadt ketté a MÁÉRT a legutolsó ülésén?

Kezdjük kérdéssel: mi történt a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) utolsó vagy talán legutolsó (?) ülésén 2004. november 12-én?

A választ is kérdéssel kell kezdeni: mi történt a korábbi összmagyar politikai találkozók az elsőig, 1996-ig visszatekintve, és mi nem történt meg a MÁÉRT 2003. május 24-én megtartott ülése óta?

Az alapszerződések kora

Az első magyar-magyar csúcsertekezletet 1996-ban még a Horn-kormány hívta össze, amely magát ugyan szocialistának vallotta, de valójában a rendszerváltozás előtti, késő-kádári korszakot képviselő posztkommunista kormány volt. Az értekezlet összehívását a határon túli magyar szervezetek követelték ki akkor, amikor - éppen az 1994. évi kormányváltás miatt - már két éve szünetelt a korábban (a rendszerváltozás évétől) szervezett keretek között zajló magyar-magyar párbeszéd.

Az értekezlet összehívása fölöttébb szükséges volt, mert pont ekkor találtatott a nemzet az 1947 februárjában megkötött párizsi békeszerződést újra garantáló kétoldalú alapszerződések korszakában. Az ukrán-magyar alapszerződést még ugyan az Antall-kormány kötötte meg, s az - noha voltak hibái - a később megkötött alapszerződésekhez képest a legjobb volt, mert ajtót nyitott az autonómia irányába. Az ukrán fél ugyan nem tartotta be a vállalását, de az már másik történet.

A szlovák-magyar alapszerződést azonban a magyar-magyar párbeszéd fagypontja idején varrta Magyarország kormánya a felvidéki magyarok nyakába. Igaz, hogy Tabajdi Csaba jóvoltából talán tizenkétszer egyeztettek a felvidéki magyar pártok tisztségviselőivel, de mégis olyan szerződést írt alá a két állam kormányfője, amelyet a pozsonyi magyar parlamenti képviselők nem szavazhattak meg. Ennek fő oka az volt, hogy a szerződés nem tartalmazta a végrehajtásának kötelezettségét, illetve a másik felen való számonkérésének lehetőségét. Ráadásul oktatásügyi és közművelődési ügyekben szabad kezét adott a másik fél (ebben az esetben a szlovák fél) végrehajtó hatalmának. A felvidéki magyar politikusok kiszámították, hogy emiatt - akkori árfolyamon - évente mintegy három-milliárd forintnyi, azaz félmilliárd szlovák koronányi hiány keletkezhet az ottani magyar oktatásügyben és kultúrában - (ezt tanúsíthatja a magyarországi parlament külügyi bizottságának gyorsírói jegyzőkönyve is). A számítás helyessége beigazolódott, sőt az is, hogy szerényen számoltak, mert 2004-ben a felvidéki magyar közművelődés évi pénzhiánya eléri a kétmilliárd forintot, azaz a háromszáz millió szlovák koronát. A szlovákiai magyar oktatásügy jogos igényei (hiányai) pedig kiszámíthatatlanok. Becslés szerint a felvidéki magyar alap- és középiskola hálózat működtetéséhez évi százmillió szlovák korona hiányzik, a felújításokhoz és fejlesztésekhez valamint a most, Rév-Komáromban alakult, Selye Jánosról elnevezett egyetem működtetéséhez legalább további százmillió korona, mindez összesen meghaladja a három-milliárd forintot.

Tíz évvel a szlovák-magyar alapszerződés aláírása után - lehet, hogy nem oktanul - a magyarországi kormány ugyan visszaháríthatja a felvidéki (az erdélyi, délvidéki, ukrainai, horvátországi, szlovéniai) magyarokra a nekik hiányzó anyagiak miatti felelősséget; mondhatja: „kormányon vagy kormány közelben lévén, adófizetői jogon miért nem követelik ki a hiányzó összegeket az ottani kormánytól?”. Csakhogy ez a magyarországi kormány, előbb Medgyessyé, majd Gyurcsányé közben elfelejti: egy nagy nemzetközi összeesküvés keretében vetették oda a leszakított részek magyarjait olyan államoknak azoknak, melyekkel szemben mindvégig védtelenek voltak, és addig egyetlen demokratikusan megválasztott magyarországi kormány sem dobta át őket a palánk túloldalára. Ez addig csak a Rákosi és a

Kádár korszakban történt meg, csak hogy akkor nem demokrácia volt, hanem kommunista diktatúra.

A szlovák-magyar alapszerződés aláírásával egy időben, a Horn-kormány alatt változott meg egyértelműen az Antall-kormány időszakában megalkotott magyar külpolitikai doktrína is. Az Antall-kabinet idején (a rendszerváltozás első három évében) egyenlő fontosságúnak tartotta a magyar kormány a magyar külpolitika három pillérét: a magyarságpolitikát, a szomszédságpolitikát és az európai integrációt. Ennek - az elsősorban Antall József személyéhez kötődő zsigeri meggyőződésnek - volt 1992. augusztus 19-étől egyik vezérmondata, hogy „a magyar kormány támogatja a határon túli magyarok legitim képviselőinek mindazon törekvését, amely összhangban áll az európai integrációval”.

Antall József miniszterelnök betegségének elhatalmasodásával majd halálával ez a meggyőződés alábbhagyott - a magyarországi külpolitika a nemzetpolitika terén már ekkor elbizonytalanodott, ennek következtében megnyílt a tér az alkudozók előtt. Ezért nem lehet azt állítani, hogy a nemzet egységével kapcsolatos felfogások csak a kormányváltásokkal függenek össze. Noha nem függetlenek ezektől, mégis inkább azzal hozhatók összefüggésbe, hogy ki milyen mértékben szolgálja a nemzeti érdeket és milyen mértékben függ más érdekektől.

A szlovák-magyar alapszerződés parafálását követő nap délelőttjén a Horn-kormány külügyminisztere, Kovács László - mintegy az antalli külügyi felfogás megtagadásaként - bejelentette: az integrációs politika viszonylatában kell kialakítani a szomszédságpolitikát és e kettőnek a függvénye a határon túli magyarok iránti magyarországi politika. Így hát nem véletlen, hogy az egyik, az ügyben érintett - még az Antall kormány kinevezte - vezető magyar diplomata a szlovák-magyar alapszerződésről folyó tárgyalások során, szűk körben ugyan, de kijelentette: Magyarország hajlandó lenne Szlovákiával aláírni alapszerződésenként akár egy üres (biankó) papírlapot is, ha ez előmozdítaná az ország NATO-tagságának ügyét..

Az első magyar-magyar csúcsertekezlet

Ebben a légkörben került sor 1996. július 4-5-én az első magyar-magyar csúcstalálkozóra, amely annyiban volt történelmi jelentőségű, hogy Trianon óta első alkalommal jött létre ilyen gyűlés. A Horn kormány két vezető hivatalnokának köszönhető, hogy létrejöhetett: Tabajdi Csabának a miniszterelnöki hivatal államtitkárának és Lábod Lászlónak, a Határon Túli Magyarok Hivatala elnökének.

A találkozó zárónyilatkozata körül kialakult vitának két jellemzője volt. Az egyik szervezési jellegű volt: a résztvevők (a határon túliak) az utolsó pillanatban kapták meg a nyilatkozat tervezetét és az ülés tárgysorát. A másik elvi jellegű volt: a résztvevők - szemléleti alapon - két csoportra szakadtak.

Az első magyar-magyar csúcs zárónyilatkozatával kapcsolatban leginkább három kérdéskör miatt gerjedt vita:

- az autonómia, mint a szülőföldön maradás és boldogulás alapkérdése,
- a határon túli magyarság támogatása és
- a csúcstalálkozó intézményesítése.

A **két** akkori **magyarországi kormánypárt - az MSZP és az SZDSZ - elutasító** magatartása e három kérdéssel kapcsolatban odáig fajult, hogy veszélybe került a zárónyilatkozat elfogadása is, mivel az ő képviselőik nem akarták aláírni. Az ülés befejezésének tervezett időpontja előtt talán egy órával azonban az SZDSZ képviselője megkapta pártközpontja engedélyét a nyilatkozat aláírására, emiatt az utolsó pillanatban beadta a derekát a szocialista párt is. Így született meg a magyar történelem első olyan politikai nyilatkozata, amelyet a trianoni határokkal szétszabdalt nemzet összes politikai pártja és legnagyobb társadalmi szervezetei adtak közre.

A csonka csúcs és a diplomáciai vihar

Magyarország külügyminisztere azonban nem készítette fel a magyar külképviseletek vezetőit e rendkívüli ügy nemzetközi tálalására, ezért diplomáciai botrányba fulladt az első magyar-magyar csúcsértekezlet. Ez főleg a szomszéd országok tiltakozása miatt történt így. Ráadásul valamelyik szomszéd ország titkosszolgálatja megszerezte az értekezlet teljes jegyzőkönyvét, és - ugyan pontatlanul, de két ízben is - idézett belőle a pozsonyi parlament külügyi bizottságának elnöke parlamenti felszólalásában.

Az első magyar-magyar csúcsértekezlet után - mintegy hat hét múlva - éppen a Szent István napi ünnepségek előtt derült ki, hogy Magyarország kormánya megkezdte a tárgyalásokat a román kormánnyal a két állam között megkötendő alapszerződésről. E küszöbön álló tárgyalásról azonban nem tájékoztatták a csúcsértekezlet résztvevőit, és nem közölték ezt időben az RMDSZ képviselőivel sem, ezért a határon túli magyar szervezetek közösen kérték Magyarország miniszterelnökét a magyar-magyar csúcs újbóli összehívására. Kérésüknek a Horn-kormány nem tett eleget. Így került sor a második magyar-magyar (csonka) csúcsértekezletre Pápán, 1996. szeptember legelején. ***Ezen a találkozón azonban hivatalosan nem vett részt sem az SZDSZ, sem az MSZP***, csak megfigyelőik révén. A Horn-kormány ugyancsak távol tartotta magát az eseménytől.

Az új csali: a kormányzás lehetősége

Eközben mesterkedett a nemzetközi diplomácia is. Egy korábbi, félig titkos romániai magyar-román találkozó hagyományaira építve elérte, hogy az 1996. őszi romániai parlamenti választások után az RMDSZ-t bevegyék a román kormányba, ami ez által Románia kormányává vált. Az említett találkozót a romániai Neptun-fürdőn, a több amerikai intézmény (mint pl. a Carnegie Corporation és a State department) pénzéből támogatott PER - Project on Ethnic Relations - nevű szervezet még 1992-ben hozta létre. Ez már akkor - midőn fény derült rá - vitát és feszültséget váltott ki az RMDSZ csúcsvezetésében a Tőkés-szárny és a Borbély László, Markó Béla csoportja között. A kormányzati pozícióval megszelídítették a romániai magyar politikai elitet, amely ettől fogva már nem hadakozott a román-magyar alapszerződés ellen, csupán morgolódott és - ugyan nem önszántából, hanem szemlesütve - lehátrált a magyar egyetem, a római katolikus és a protestáns egyházak javai visszaszolgáltatásának követeléséről valamint az autonómia programjáról. Ezért az sem igazán sértette az önérzetét, hogy a román-magyar alapszerződés még rosszabbra sikeredett, mint a szlovák-magyar szerződés. A romániaiból az autonómia gondolata nemhogy kimaradt, mint a szlovák-magyarból, hanem negatív értelemben került bele. Ekkor hasadt ketté végérvényesen a romániai magyar politikai közélet.

Emiatt sem lehet csodálkozni azon, hogy 1996. július 5.-étől ***a Horn-kormány többé nem hívott össze magyar-magyar csúcsértekezletet.*** A következő magyar-magyar csúcstalálkozóra csupán kilenc hónappal az Orbán-kormány hivatalba lépése után került sor, 1999. február 19-20-án.

Ekkora viszont már Szlovákiában is lezajlott az előbb említett amerikai szervezet puhító hadjárata, amelynek következtében az MKP bekerült a szlovákiai kormányba, annak fejében, hogy - ugyancsak nem jókedvében, de - lemondott az autonómiáról, a magyar egyetemről, a mezőgazdasági tárcáról, az arányának megfelelő államigazgatási részvételről stb. Csakhogy a PER szlovákiai kísérletét nem lehetett a romániaival azonos módon végrehajtani, noha hasonlóra törekedtek. Az 1998 őszi szlovákiai parlamenti választások előtt mintegy három hónappal ugyanis még három magyar párt uralta a szlovákiai magyar politikai térfelet. A PER pedig már 1994-től kísérletezett azzal, hogy két magyar pártot (az MKDM-et és az FMK-MPP-t) a harmadik (az Együttélés) kijátszásával alkudozásra ültesse le a jövőbeli kormányzásra kiszemelt szlovák politikai pártokkal. Ez azonban nem az eredeti elképzelés szerint sikerült, mert a harmadik magyar párt megakadályozta ezt. Ennek is köszönhető, hogy

a Felvidéken nemhogy nem váltak szét összebékíthetetlenül a magyar politikai irányzatok, hanem sikerült egyesülniük.

A kárpát-medencei magyar-magyar párbeszéd folytatása szempontjából ez fontos mozzanat volt, mert ha a romániai magyar politikai elit széthasadása után szétesett volna a szlovákiai magyar politikai képviselő is, nem lehetett volna folytatni az egyetemes magyar politika építését.

A Magyar Állandó Értekezlet

Nem érdektelen feltenni a kérdést, hogy miért kellett kilenc hónapot várni az Orbán-kormány megalakulása után az újabb magyar-magyar csúcs összehívására. Kézenfekvőnek tűnik a válasz: a szlovákiai Magyar Koalíció Pártja kérte, halasszák el a találkozót, hogy az esemény ne zavarja meg a szlovákiai kormányalakítást. Tény, hogy az MKP részéről elhangzott ez az ésszerű, de nem okvetlenül szükségszerű kérés, viszont e nélkül sem kerülhetett volna sor hamarabb a magyar-magyar csúcs összehívására.

Azt a diplomáciai kavardást, amelyet a Kovács László-féle külügy nemzetpolitikai alkalmatlansága idézett elő az első magyar-magyar csúcs után, fel kellett számolni. Sőt, elő kellett készíteni a diplomáciai talajt az újabb találkozó nemzetközi fogadtatására. Továbbá meg kellett határozni a résztvevők körét. Az első magyar-magyar csúcs „vegyes felvágott”-jellegét ugyanis meg kellett szüntetni, mert tarthatatlanná vált, hogy társadalmi és politikai felelőssége nézvést egyenlőségjel kerüljön egy közművelődési szervezet és egy kormánypozícióban lévő politikai párt közé.

De elő kellett készíteni a magyarországi belpolitikában is a talajt, hogy a soron következő csúcstalálkozó tervezett eredménye - az intézményesülés - ne kerüljön veszélybe. Emiatt meg kellett nyerni néhány határon túli magyar szervezetet annak érdekében, hogy ne követeljék a kollektív jogok és az autonómia igényének a záródokumentumba való belefoglalását. E két - egyébként - fontos elv napirendre kerülése miatt ***az SZDSZ és az MSZP nem írta volna alá a zárónyilatkozatot.***

Az Orbán-kormány első magyar-magyar csúcserőkezelete sikeres volt, mert megalakította a Magyar Állandó Értekezletet, amely a határon átvéelő nemzetegyesítés első fontos intézménye lett. Igaz, hogy az MSZP négy követeléssel lépett fel a zárónyilatkozattal kapcsolatban, de az SZDSZ részéről nem kapott elegendő támogatást és a kisgazdák is visszaléptek attól az igényüktől, hogy a határon túli magyarok magyarországi állampolgárságának megadását firtassák, így hát az MSZP is meghátrált és aláírta a zárónyilatkozatot.

A státustörvény rajtja

Az Orbán-kormány hivatali időszakának első másfél éve elegendőnek bizonyult arra, hogy megtehesse a korábbiakhoz képest legjelentősebb lépést a nemzetpolitikában. Úgy tűnt, hogy ***a két ellenzéki párt, amely ebben az időben éppen az MSZP és az SZDSZ volt, nem mer határozottan fellépni a nemzetpolitikai célokkal szemben.*** Fenntartásaikat azonban mindvégig hangoztatták.

A Magyar Állandó Értekezlet 1999. november 11-12-én ült össze ismét, két fontos céllal: hogy értékelje a MÁÉRT jelentőségét, és kérje a kormányt a státustörvény megalkotására. Ez utóbbi volt az igazi kihívás.

A státustörvény okszerű követelmény volt. Abból az igényből eredt, hogy az államhatárokkal leválasztott magyarság jogi idegensége szűnjön meg, vagy legalábbis csökkenjen a magyar történelmi állami jogfolytonosságot képviselő maradék országrészen: Magyarországon. Ekkor már évek óta folyt a vita az ún. kettős állampolgárságról, amelyet elsősorban a Magyarok Világszövetségének Patrubby Miklós és Tőkés László által képviselt szárnya gerjesztett. A vita ugyan nem volt meddő, csak értelmetlen volt. A nemzeti körökben

nem akadtak elvi ellenzői annak, hogy az elszakított magyarok megkaphassák a magyarországi állampolgárságot. Ám a Magyarország határain kívül élő kárpát-medencei magyarság zöme, ki-ki a szülőföldje szerinti állam jogrendje alapján - hátrányos megkülönböztetés vagy jogvesztés nélkül - nem élhetett volna ezzel a lehetőséggel. A MÁÉRT keretei között ezért született meg a státustörvény ötlete - ha nem tudjuk megszüntetni, legalább mérsékeljük az elszakított magyarok magyarországi jogi idegenségét.

A **státustörvényt az SZDSZ eleve elutasította, és az MSZP is ellenezte**, de inkább kritikusan mintsem kategorikusan. Az MSZP nem értett egyet az elképzelésnek azzal a részével, hogy a határon túli magyarok bármiféle magyarországi jogállást kapjanak. A MÁÉRT-nek ezen az ülésén csak úgy lehetett eljutni a zárónyilatkozat elfogadásáig, hogy mind a két pártnak engedményt tettek a többiek.

Az **SZDSZ számára nem volt elfogadható a zárónyilatkozatnak** az a tervezete, melyben az ülés résztvevői kérték a magyar kormányt, dolgozza ki a törvényjavaslatot. Az SZDSZ ellenjavaslata szerint a MÁÉRT csupán arra kérheti a kormányt, hogy vizsgálja meg a törvényi szabályozás lehetőségét. A kompromisszum az alábbi megfogalmazást eredményezte: az ülés résztvevői arra kérik a kormányt, hogy „Magyarország és a szomszédos országok közös integrációs törekvéseivel összhangban vizsgálja meg a határon túli magyarok magyarországi jogállása törvényi szabályozásának megteremtését”.

Az **MSZP feltétele pedig az volt**, hogy a majdan esetleg megszülető törvény „elsődleges célja a szülőföldön maradás esélyeinek és lehetőségeinek erősítése” legyen. Ne az legyen tehát a célja, hogy csökkentse a határon túli magyarok jogi idegenségét Magyarországon. Szépítés nélkül kimondva: az elszakított magyar maradjon továbbra is turista, ha Magyarországra jön, - így bármikor kiutasítható.

A szocialista-neoliberális ellenzél

A MÁÉRT soros ülése idején, 2000. december 13-14-én - noha még tizenhat hónap volt hátra az Orbán-kormány megbízatási idejéből - már érezni lehetett a következő parlamenti választások előszelét.

Elsősorban abban nyilvánult meg ennek a hatása, hogy mind **az SZDSZ, mind az MSZP élesen bírálta a MÁÉRT szakbizottságok tevékenységét**. Ennek volt is némi alapja. A szakbizottságok működését ugyan a Határon Túli Magyarok Hivatala biztosította, de tartalmilag az egyes szaktárcák helyettes államtitkárai feleltek érte, és a mögöttük álló hivatalnoki gárda még ekkor is - tíz évvel a rendszerváltozás után - a kádári korszak szellemében gondolkodott, és akadályozta a MÁÉRT munkáját, illetve a státustörvényen folyó munkát. Azok a hivatalnokok nyesegették vissza leginkább a nemzetpolitikai célkitűzések törvényi megfogalmazását, akik még a rendszerváltozás előtt álltak rá a karrier-bürokrácia sínpárjára és a kádárizmus szerint alakították ki gondolkodásukat. Ők kezdték lágyítani a státustörvényt, az ő akaratuk érvényesült abban is, hogy nem terjedhetett ki a törvény minden olyan, a Kárpát-medencéből elszármazott magyarra, aki nem Magyarország területén született. A közhivatalnokoknak ez a szellemisége azonban az MSZP gondolkodását tükrözte a leghívebben. Az MSZP bíráló hangja éppen ezért farizeusi magatartásra vallott.

Az **SZDSZ** leginkább a törvény előkészítésével volt elégedetlen, amellyel kapcsolatos fenntartásait rögzítette a zárónyilatkozatban is - **ezzel a feltétellel volt hajlandó aláírni a zárónyilatkozatot**. Az **MSZP pedig csak azzal a feltétellel csatlakozott a zárónyilatkozathoz**, ha csatolva lesz hozzá a párt különvéleménye.

Érdemes szemügyre venni **az MSZP különvéleményének** néhány tézisét, mert ennek alapján könnyebben érthető a pártnak a nemzetpolitikával szemben elfoglalt későbbi magatartása.

a/ „A törvénynek összhangot kell teremtenie a magyarországi társadalom és a határon túli magyarok érdekei között”.

A törvény alapgondolata - mint mondtuk - az elszakított

magyarok magyarországi jogi idegenségének a csökkentése volt. Vajon ütközhet-e ez a nemzet magyarországi részének az érdekeivel? Vagy csupán az MSZP pártérdekével, esetleg a párt által képviselt olyan idegen érdekekkel, amely még Trianonhoz kapcsolódik? Lehet, hogy a törvény alapgondolata csupán a magyarságot tudatosan megosztó érdekekkel ellentétes? Az MSZP véleménye mindeddig az volt, hogy a státustörvény szülőföldi kedvezmény-programmal is járjon. Ezzel ugyan nyitott ajtókat döngetett, de ez hogyan kerülhetne összeütközésbe a magyarországiak érdekeivel? Csak nem azért hangsúlyozta az MSZP a törvény kapcsán a szülőföldön maradás esélyének növelését, hogy ennek nyilvánvaló anyagi vonzatát majd ütköztesse a magyarországi adófizetők érdekeivel?

b/ *A „törvénynek meg kell felelnie az érvényben lévő nemzetközi szerződéseknek, az európai uniós csatlakozás, a jövőbeni tagság és a szomszédokhoz fűződő kapcsolataink követelményeinek”.*

Ebben visszaköszön a múlt, a kommunisták Moszkva iránti hódolata -
- a csak azt tehetjük, amit megengednek nekünk. És visszaköszönt Horn Gyula 1995-ben tett kijelentése, hogy mindent az európai integrációnak kell alárendelni. De felsejlik Kovács Lászlónak a szlovák-magyar alapszerződés parafálása után tett kijelentése is, amelyben első helyre került az európai integráció, ez alá rendelte a szomszédság politikát és ennek tette függvényévé a magyarság politikát. Nyilvánvaló, hogy nem lehet szembe gyalogolni a világgal, de mérvadó csak a nemzetközi jogrend és a nemzeti érdek lehet. A többi csak ezek után következik, diplomáciai érzékkel kezelve.

c/ *”Az egyén elidegeníthetetlen emberi joga önmagát valamely nemzethez, nemzeti kisebbséghez tartozónak nyilvánítani”.*

Ez igaz, de elsősorban az identitásukat váltó személyekre vonatkozik, akiknek az erre való joga annak a nemzeti közösségnek a befogadó készségétől fog függni, amelyikbe be akar tagozódni. Vagyis ez a jog a legkevésbé az identitását váltó személytől függ. Az viszont az ember egyik alapvető joga, hogy tagja maradjon a nemzetének, esetünkben annak a kulturális, történelmi, lelki és politikai közösségnek, amelynek egyik jogi kifejezőjévé akarták tenni indítványozói a státustörvényt - annak halovány jelképévé, hogy a magyar nemzet egysége még azután is megőrizhető, hogy a nemzetközi jog diktatúrája szétdarabolt minket.

Meg kell említeni, hogy **az MSZP-nek** volt két olyan javaslata, amely jogilag és politikailag **veszélybe sodorhatta volna a státustörvényt**.

- Az egyik ilyen javaslata volt, hogy a törvény nevezze meg azokat a nem magyarországi szervezeteket, amelyeknek joguk van a státustörvénnyel kapcsolatos ügyek intézésére a Magyarországgal szomszédos országokban - ezt a szomszéd országok kormányai, de a nemzetközi szervezetek is méltán tekinthették volna egy másik ország jogrendjébe való beavatkozásnak.

- A másik javaslata arra vonatkozott, hogy a törvény bevezetőjében legyen utalás a határon túli magyarok autonómiára való jogára - ez, ismerve az elszakított magyarok szülőföldjén uralkodó államok politikusainak szemléletét, politikai botrányt váltott volna ki. Az utóbbival kapcsolatban emlékeztetni kell két tényre. Az egyik, a román-magyar alapszerződés, amelyet a Horn-kormány idején kötöttek meg, és negatív vonatkozásban említi az autonómiát. Ez ugyebár az alapszerződést megkötő magyarországi kormány beleegyezésével történt így. A másik az első magyar-magyar csúcserkeztet zárónyilatkozata 1996-ban - az MSZP-nek az autonómia említését elutasító magatartása miatt csaknem megghiúsult a zárónyilatkozat elfogadása.

A magyar nemzetpolitika az „internacionalizmus” kerettüzeiben

A nemzetpolitika szempontjából a MÁÉRT harmadik és negyedik ülése között eltelt időszak kevésbé volt diadalmas, mint az Orbán-kormány első két éve. Bár a státustörvényt a Magyar Országgyűlés a jelenlévő képviselők 93 %-os többségével fogadta el, de az SZDSZ képviselői mind egy szálig ellene szavaztak. A teljes képviselői létszám és a jelenlévő képviselők száma közötti különbség túlnyomó részét pedig az MSZP-nek a szavazástól távolmaradt képviselői tették ki. Ez rossz előjel volt, noha erről nem beszélt senki.

A státustörvény ellen - röviddel elfogadása után - nemzetközi támadás indult. Az Európa Tanácsban román kezdeményezésre, szlovák támogatással vizsgálatot kértek a törvényről. A magyar képviselők indítványára azonban a kezdeményezés élet vesztette. Azzal utaltatott át a Velencei Bizottsághoz, hogy vizsgálja meg az ehhez hasonló európai törvényeket is. A vizsgálat végeredménye 2001. október 19-én vált ismeretessé. A bizottság véleménye nem marasztalta el a törvényt, noha egy-két apró kifogást emelt ellene. Ez után lehetett összehívni a MÁÉRT újabb ülését.

A Magyar Állandó Értekezlet negyedik ülésére 2001. október 25-26-án került sor. A határon túli résztvevőkből és az akkori magyarországi kormánypártokból heves bírálatot váltott ki az MSZP-nek a státustörvénnyel szemben képviselt álláspontja. Főleg az, hogy külföldi munkavállalók beözönlésével riogatott, túlbecsülte az oktatási-nevelési támogatás költségvetési terheit és alantas módon a Magyar Igazolvánnyal majdani tulajdonosaira irányuló irigységet keltett az igazolvánnyal igénybe vehető kedvezmények ürügyén. ***Az MSZP-t ez az értekezlet azonban már nemigen érdekelte. Képviselője, a párt egyik alelnöke nagyobb ellenkezés nélkül aláírta a zárónyilatkozatot is, pedig nem értett egyet tartalmával.*** Az MSZP már a közelgő választási kampányra készült, ebben aztán ismét a nemzetet hurcolhatta meg a pártpolitika provinciális porondján, mint 1994-ben, amikor a határon túli magyarok ellen uszított azért, hogy szociális demagógiával lejárassa az Antall-kormányt. Akkor a rendszerváltozás előtti kommunista rablógazdálkodás pusztításának következményeit, gazdasági és társadalmi terheit az MSZP nem létezőnek tekintette. A létező gazdasági gondokat viszont propagandájában az Antall-kormánynak és „horthysta hagyományokat felélesztő” tevékenységének tudta be, főleg arra hivatkozva, hogy a kormány úgymond a határon túli magyarokra pazarolta politikai energiáját.

Az SZDSZ aktívabb volt ezen a MÁÉRT-en. Főleg a státustörvényt bírálta, és másként értelmezte a Velencei Bizottságnak a törvényről megfogalmazott véleményét, mint a töbi jelenlévő. ***Az SZDSZ a zárónyilatkozatnak csak az első részét írta alá, a másik részétől, amely a törvénnyel foglalkozott, elhatárolódott.***

Ez után a státustörvény és a nemzetpolitikának ehhez kapcsolódó részei a magyarországi belpolitikában e két párt részéről, majd külföldi testvérpártjaik részéről a nemzetközi porondon is a nyílt támadások kerettüzébe kerültek.

A törvény hatályba lépésének, 2002. január elsejének közeledtével az MSZP elterjesztette azt a rémhírt, hogy Magyarországot 21 millió román munkavállaló fogja ellepni, és tönkreteszik a magyar munkaerőpiacot - reszketsek magyar munkanélküliek, betanított munkások, segédmunkások, háziasszonyok és boltos lányok! Pedig a parlamentben a státustörvény vitája során az MSZP nyújtotta be azt a módosító javaslatot, hogy a három hónapos munkavállalási lehetőséget terjesszék ki hat hónapra.

Az SZDSZ és az MSZP külföldi partnerszervezeteit arra biztatta, hogy lépjenek fel a státustörvény ellen, ők pedig ezt megtették Szlovákiában is, Romániában is, és az európai fórumokon is. A törvény ellen elsősorban szocialista körökből és politikusoktól indultak kezdeményezések, liberális körökből kevésbé.

A pozsonyi parlamentben a parlament külügyi bizottságának elnöke, szocialista képviselő határozati javaslatot indítványozott azért, hogy a törvényt Szlovákiában ne lehessen érvényesíteni. Sőt még törvényjavaslat is született a szülőföldön igényelhető magyarországi

támogatások felhasználói ellen. Ezzel kapcsolatban ismét emlékeztetni kell arra, hogy éppen az MSZP képviselte azt az álláspontot, mely szerint a státustörvény elsősorban a szülőföldön igényelhető támogatásokat tegye lehetővé.

Az MSZP akkori szlovákiai testvérpártja lépett fel leghatározottabban a törvény ellen, éppen azt kifogásolva, hogy a más állampolgárságú személyekre, az ő állampolgárság szerinti államuk területére vonatkozólag fogalmaz meg jogosultságokat, és ezzel behatol annak az államnak, azaz Szlovákiának a jogrendjébe. Viszont hangsúlyozta, hogy az ellen nincs kifogásuk, ha a törvény a határon túli magyaroknak Magyarországon nyújt jogosultságokat.

A támadások leginkább a státustörvény határon túli működtetésében rejlő lehetőséget veszélyeztették. A „státusi irodákat”, azaz Velencei Bizottság véleményének megfelelően: a tájékoztató irodákat támadták leginkább. Nem véletlenül, hiszen ez egy árnyék közigazgatási és szolgáltatási rendszer kiépítésének a lehetőségét rejtette magában, amely a kisebbségben élő magyar közösségek autonómia törekvéseit is segíthette volna.

Az első szocialista-liberális szervezésű MÁÉRT

A Medgyessy-kormány hivatali idején összehívott első - egyébként ötödik - MÁÉRT ülés, szóban és írásban elkötelezte magát a magyar-magyar találkozók 1996-tól tartó folyamatosságának fenntartására, de visszaesett az első, az 1996-os csúcsértekezletet összehívók gyermekbetegségébe. **Figyelman kívül hagyva a MÁÉRT-ről szóló kormányhatározatot**, más szervezeteket is meghívott az ülésre.

Az első csúcsértekezleten még nem tudta senki, hová fejlődhet a kezdeményezés, ezért nem lehet rossz néven venni a rendezőktől, hogy akkor olyan szervezeteket hívtak meg, amelyeknek a legitimitásuk jelentősen eltért egymástól. A MÁÉRT megalakulásától kezdve azonban kialakult a részvételi rend. A MÁÉRT olyan, a magyarországi kormányfő feladatkörébe tartozó politikai egyeztető fórummá vált, amelynek Magyarországról a parlamenti pártok, a határon túlról pedig - az ottani választójogi törvények szerint - parlamenti vagy tartományi képvisellel megbízott (közlegitimitással bíró) szervezetek a tagjai.

A Medgyessy-kormány felrúgta ezt a kormányhatározatban rögzített egyezményes hagyományt és 2002. július 16-ára a MÁÉRT ötödik ülésére ismét egy „vegyes felvágottat” állított össze de nem ugyanazt, amelyet a Horn-kormány 1996-ban. Nem csak a MÁÉRT eredendő tagjait hívta meg a határon túlról, hanem az MSZP-nek elkötelezett szervezetek képviselőit is, elsősorban Horvátországból és Ukrajnából, de Nyugatról is hívott olyan személyeket, akik inkább az MSZP-vel vagy az SZDSZ-szel rokonszenveznek. Viszont a legnagyobb kárpát-medencei társadalmi szervezetet, a szlovákiai CSEMADOK-ot nem hívta meg. A miniszterelnöki hivatal eleget tett az RMDSZ kérésének, hogy Romániából, illetve Erdélyből ne legyenek jelen az ellenzékiek számító magyarok - így maradt ki először a meghívottak közül Tőkés László.

Az első szocialista-liberális szervezésű MÁÉRT-ot a miniszterelnöki hivatal két feladat teljesítésére hívta össze. A résztvevőknek hitet kellett tenniük az új kormányban, valamint egyet kellett érteniük abban, hogy módosítani kell a státustörvényt.

Az első célkitűzés érthetetlen volt. A MÁÉRT ugyanis nem kormányokat legitimáló, hanem a határon túli magyar politikai szervezetek részvételével működő, a mindenkori magyar kormány nemzetpolitikájának alakítását és a határon átnyúló nemzetegyesítést segítő testület. A miniszterelnök évenként egyszer köteles összehívni a MÁÉRT soros ülését, egyébként megteheti gyakrabban is, de ezért nem várhat hálálkodást. Ezért a zárónyilatkozatnak az a bekezdése, hogy a résztvevők „megelégedéssel nyugtázzák, hogy a 2002. május 27-én hivatalba lépett magyar kormány első intézkedései között kezdeményezte a MÁÉRT 5. ülésének összehívását”, bizantinista, sőt sztálinista hagyományokra utal. Ezt igazolja a zárónyilatkozat első pontjának egyik félmondata is, mely szerint a résztvevők „megelégedéssel állapítják meg, hogy tovább erősödött Magyarország és a határon túli magyar közösségek kapcsolatrendszere”. Ez valótlan állítás volt, hiszen a Medgyessy

kormány létrehozóinak, az MSZP-nek és az SZDSZ-nek a MÁÉRT-tel és a státus törvénnyel szembeni ellenséges viselkedése nem a „kapcsolatrendszer” erősítette, hanem inkább a gyanakvást.

A sebtében összehívott értekezlet másik célkitűzése - hogy a MÁÉRT adjon zöld jelzést a státustörvény módosításának - már nem a bizantin viszonyulás kívánalmára utalt, hanem pártpolitikai jellege volt. Az Orbán-kormány által összehívott utolsó MÁÉRT találkozón ugyanis a résztvevők és az összehívó is elkövettek egy súlyos hibát. A MÁÉRT tagjai kimondták, hogy a státustörvényt, a Velencei Bizottság véleménye alapján nem kell módosítani. Ez sajnos nem felelt meg a valóságnak. A leköszönő kormány az utolsó ülésén ugyan igyekezett helyrehozni ezt a mulasztást, mert elfogadott egy törvénymódosító-csomagot, de döntését végrehajtani már nem tudta. Ezzel lovat adott a hivatalba lépő és a státustörvényt mindaddig lekezelő szocialista-liberális politikai alakulat alá, és az ezt sürgősen kihasználta - ezért hívták össze oly gyorsan, hathétrel az új kormány megalakulása után a MÁÉRT 5. ülését.

A Medgyessy kabinet törvénymódosítási törekvését eleinte nem lehetett egyértelműen értelmezni. A zárónyilatkozat szerint „a törvény működésének féléves tapasztalatai, Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásai és a Velencei Bizottság ajánlásai alapján, valamint a jogszabály alkalmazásának megkönnyítése érdekében a résztvevők tudomásul veszik a törvény módosításának szükségességét.” Ez a sokrétegű mondat, amely a törvénymódosítással kapcsolatban bekerült a zárónyilatkozatba, csupán azt rögzítette, hogy meg fog változni a törvény - a résztvevők zömének azonban sejtelve sem volt arról, hogy miképp.

A MÁÉRT 5. ülésén ezzel kapcsolatban borúlátó volt mindazon határon túli szervezet, amely részt vett a korábbi üléseken is. Egyedül az RMDSZ képviselői úsztak örömmámorban, nyilván nem oktanul, hiszen viszonyuk az előbbi kormánnyal nem volt felhőtlen. Az Orbán-kabinet az erdélyi magyar politikai elit autonomista szárnyával rokonszenvezett. Az RMDSZ csúcsvezetése a magyarországi kormányváltástól változást remélt, amely be is következett, hiszen 2002 óta csaknem az összes közcélú - Erdélynek szánt magyarországi - támogatás az RMDSZ felügyelete alatt áll.

Sejteni lehetett, hogy a Medgyessy-kormány hamis szándékkal jött a MÁÉRT plenáris ülésére. Ezt nem csak az bizonyította, hogy az egyes szaktárcák képviselői halálra untatták a MÁÉRT résztvevőit szakszerűtlen és üres előadásaikkal, időközben visszavont középiskolás tankönyvekbe illő szövegek felolvasásával, hanem maga a miniszterelnök is gyanút keltett. Két javaslattal élt, melyet a MÁÉRT résztvevői kötelességszerűen „kedvezően fogadtak”. A kormány egyik újszerűnek tűnő szándéka az „Ady Endre-ösztöndíj” alapítására tett javaslat volt, hogy segítse „az általános és középiskolai tanulók szülőföldön történő magas színvonalú tanulását”. A státustörvényben foglalt oktatási-nevelési támogatás viszont ugyanezt a célkitűzést tartalmazta, ezért érthetetlen volt, hogy miért nem annak a tökéletesítésére tett javaslatot a miniszterelnök, és miért egy státustörvényen kívüli eszközhöz folyamodott. Nem véletlen, hogy a soron következő két és fél évben az Ady-ösztöndíjből semmi sem lett. A másik nem kevésbé érdekes Medgyessy-javaslat a Magyar Nemzet Házának létrehozására vonatkozott, noha már ott volt Budapest a Magyarok Háza a Semmelweis utcában, illetve a - még az Antall-kormány idején létrehozott - Magyar Kultúra Alapítvány és a gondjaira bízott hatalmas épület a budai várban a Szentháromság téren ugyancsak ezt a célt szolgálta. Ám nem e két intézmény működtetésének serkentésére és javítására tett felajánlást a miniszterelnök, amelyek létezéséről lehet, hogy nem is tudott. Nem véletlen, hogy Medgyessynek ez a javaslata is csak egy kipukkadt léggömbbé vált, soha többé nem beszéltek róla. De maga az a tény, hogy a státustörvény módosításának elkerülhetetlenségét az a politikai csoportosulás jelenti be, amelyik a legnagyobb ellenzője volt a törvénynek, és most még új kezdeményezésekkel is fellép, az önmagában is gyanút keltő volt. A holló és a róka ezopuszi történetébe illő helyzetre emlékeztetett - új javaslatokkal kell elterelni az érintettek figyelmét a háttérben készülő alantas szándékokról. A sajt szerepét ezúttal a státustörvény kapta.

A MÁÉRT 5. ülése sikeres volt a kormány számára. Ilyen simán és egyhangúan 1996 óta nem fogadott el zárónyilatkozatot egyetlen összmagyar csúcsértekezlet sem - a határon túliak zöme lehajtott fővel vette tudomásul, hogy Magyarországon visszatértek a kormányba a kommunisták (nem a baloldal), de akadtak talán hárman, akik örültek ennek.

Kicsontozzák és ledarálják a státustörvényt

A Medgyessy-kormány ötödik sebbeségre váltott a MÁÉRT ügyekben - pontosabban, a törvénymódosítás ügyében. Kerek öt hónap elteltével - 2002. november 16-ára - ismét összehívta a MÁÉRT plenáris ülését, sorrendben a hatodikat.

Ezen az ülésen a tárgyalóasztal mellett tovább csökkent azoknak a személyeknek a száma, akik a MÁÉRT megalapítói közé tartoztak. A miniszterelnöki hivatal nem hívta meg őket, a tagszervezeteket pedig ügynökei révén arra ösztökölte, hogy ezek a személyek ne legyenek tagjai a küldöttségüknek. Mintha jelezni kívánta volna a hivatal vagy a külügyminiszter, hogy a résztvevők ezúttal túl nagy, emészthetetlen falatot kell, hogy letuszkoljanak a torkukon, és nem kívánatos azoknak a jelenléte, akik ezt esetleg nem nyelnék le, hanem visszaköpnék.

Az ülésnek a - meghívó szerinti - forgatókönyve azonos volt a korábbival. A résztvevőknek tiszteletköröket kellett leírniuk a kormányzati szándékok előtt, és hitet kellett tenniük a törvény módosítása mellett.

Az ülés zárónyilatkozatába - amelyet ezúttal is mindenki aláírt - egyetlen olyan mondat került, amely a résztvevők gyanakvására utal. Eszerint „a MÁÉRT tagjai hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a kidolgozott és egyeztetett programokhoz szükséges anyagi eszközök álljanak rendelkezésre.” Ekkor ugyanis már látható volt annak a veszélye, hogy az Orbán-kormány idején kiteljesedő támogatási programok szűkülni fognak. Egyébként a zárónyilatkozatot mondatonként lehetne elemezni, és ebből kiderülne, hol „palizták be” a határon túliakat és miben hazudott a Medgyessy-kormány. A posztkommunisták hazugságait azonban más keretek között kell taglalni.

Az előre elkészített zárónyilatkozat tartalmaz egy mellékletet is, amely a törvény módosítására vonatkozik. A mellékletben felsorolt tételeket - egy kivételével - már a 2001. október 25-ére összehívott MÁÉRT ülés alkalmával is tisztázták a résztvevők, de akkor még nem módosító javaslatként, hanem a Velencei Bizottság és a szomszéd országok kifogásaival kapcsolatban. Ennek következtében jött létre 2001 karácsonya előtt az Orbán-Nastase egyezség, valamint elkezdődhetek a tárgyalások a szülőföldön igénybe vehető kedvezményeikről a magyar és a szlovák külügyi államtitkár között.

A zárónyilatkozat mellékletében az utolsó pont jelentette azt a gyanús újdonságot, amely a Magyar Igazolványok kiadásának rendjével volt kapcsolatos. Eszerint a résztvevők egyetértettek azzal, hogy „a kormány ezt a kérdést, a végrehajtási utasítások szintjén, oly módon rendezi, hogy minden relációban a MÁÉRT-ben részes érintett szervezetek képviselőivel egyeztetve alakítja ki a gyakorlati végrehajtásban szerepet vállaló szervezetek körét”. Ez a mondata a zárónyilatkozat mellékletének annyiban volt érthetetlen, hogy a státustörvény hatályba lépésével egy időben kezdett működni az igazolványokkal kapcsolatos rendszer, aminek a megváltoztatását nyíltan nem kezdeményezte senki, és mivel jól működött, nem is szorult változtatásra. A mondatba kódolt szándék csak később, a törvénymódosítás után vált kitapinthatóvá.

Az eredeti törvény elfogadása után két évvel, a Medgyessy-kormány kikényszerítette módosítás ugyanis megváltoztatta az ún. státusi irodák törvényi beágyazódását, ez pedig azt jelentette, hogy sorsuk kiszámíthatatlanná vált. Kárpátján például a korábban megnyílt irodákat be kellett zárni, mert az ügyek irányítását az MSZP által kedvelt szervezet és a neki elkötelezett személy vette át - nyilván ezért kellett öt 2002 júliusától meghívni a MÁÉRT-re. Romániában annyi történt, hogy az a pedagógus szervezet, amely a státustörvényhez kapcsolódó oktatási-nevelési támogatást kezelte, elvesztette a Medgyessy-kabinet

rokonszenvét, mert állítólag Tőkés-pártinak tekintették - ezért megvonták tőle a megbízatást. A Felvidéken, az ún. státusirodáktól pedig megvonták a működésükhöz szükséges anyagi támogatás kétharmadát, ezért nem csak a Magyar Igazolványok, hanem a diákigazolványok, a pedagógus igazolványok és az oktatói kártyák kiadása, illetve megújítása is kétségessé vált. De ezzel párhuzamosan a HTMH szerződést kötött a Pázmány Péter Alapítvánnyal az oktatási-nevelési támogatás felvidéki fogadásáról. A szóbeli megegyezés szerint az alapítvány a státusiroda-hálózattal, azaz a Szövetség a Közös Célokért-tal kötött volna szerződést az oktatási-nevelési támogatás végrehajtására, de az alapítvány elutasította ennek a szerződésnek a megkötését.

Az ilyen helyzetek azért jöhettek létre, mert az oktatási-nevelési támogatásra való jogosultságot és a szülőföldön kérvényezhető ösztöndíjat a törvénymódosítás függetlenítette a Magyar Igazolványoktól, noha a 2002. november 17-i megállapodás mellékletében még az állt, hogy „a kedvezmények és támogatások igénybevitelére való jogosultságot a Magyar Igazolvány, illetve a Magyar Hozzá tartozói Igazolvány testesíti meg”. A következő költségvetési évben, azaz 2003 áprilisától azonban a státusirodák fenntartását összekapcsolták az oktatási-nevelési támogatás kezelésével. Ez azt jelentette, hogy ahol a státusiroda-rendszernek valamelyik részét - politikai megfontolás alapján - fel akarták számolni, azzal a Határon Túli Magyarok Hivatala nem kötött megállapodást az oktatási-nevelési támogatás gondozására. Ezt azonban 2002. november 17-én még nem mindenki sejtette, de némelyek már tudták, és voltak olyanok is, akikkel közölték.

Az utolsó döfés (döfések, döfködések)

A MÁÉRT 2002. november 17-én megszületett zárónyilatkozatának függelékében lefektetett törvénymódosítási szempontok a Kovács-László-i külpolitika számára elégtelennek bizonyultak. Legalábbis erről tanúskodik az a két nap múlva napvilágra került újabb módosítási tervezet, amely eltért a MÁÉRT-en kötött egyezségről. Kovács László december elején kormányzó szocialista elvtársaihoz látogatott Bukarestbe, ott ismét újabb módosítási szempontokat említett meg, sőt - lehet, hogy kedvcsinálóként - kilátásba helyezte, hogy Magyarország az Európai Unióba való csatlakozása után hatályon kívül helyezi a törvényt. Ezek olyan nyilatkozatok voltak, amelyek megkérdőjelezték a MÁÉRT értelmét, illetve arra utaltak, hogy **a MÁÉRT tagjai számára a Medgyessy-kormány, pontosabban: az MSZP-SZDSZ kormány tisztességtelen partner.**

A talány csupán az volt, hogy a Kovács-László-i szándékot hogyan nyomják le a MÁÉRT résztvevőinek a torkán. Medgyessy miniszterelnök és Kovács külügyminiszter az RMDSZ kongresszusát találta megfelelőnek erre a célra. 2003. január 31-én ott találkoztak Markó Bélával, Bugár Bélával és Kasza Józseffel. Tárgyalásuk és megállapodásuk tartalmáról nem jelent meg sajtóhír, csupán annyi, hogy megszületett a megegyezés a törvény módosításáról. Az igazsághoz tartozik, hogy Kasza József csak a tárgyalás kezdetén vett részt, távozásakor pedig kijelentette, hogy elfogadja mindazt, amit a két másik is elfogadhatónak tart. Bugár szerint nem jött létre megegyezés a törvény módosításáról. Viszont Kovács László külön tárgyalást folytatott Markó Bélával, de ennek tartalma nem ismeretes. Ezt követően 2003. február elején ismertté vált a Kovács-féle külügyminisztériumban kidolgozott újabb módosítási javaslat, ami állítólag eltért a Szatmárnémetiben január 31-én felvetett szempontoktól.

Ilyen - szerelminek éppen nem mondható - előjáték után került sor 2003. május 24-én a MÁÉRT 7. ülésére, amelynek napirendjén főleg két kérdéskör szerepelt. Magyarországnak az Európai Unióba való - és akkor már közelebb - belépése és a státustörvény módosítása. A MÁÉRT-nek ez utóbbi volt a fontosabb. Az erről folyó vita elvi és gyakorlati kérdések szerint

oszlott meg. Elvi kérdés volt, hogy benne marad-e a törvény preambulumban a magyar nemzet egységességére történő utalás. A résztvevőkkel lenyelették a békát - „megszüntették” a magyar nemzet egységességét. A gyakorlati kérdések közé tartozott

- az oktatási-nevelési támogatás folyósítása,
- hogy kiterjedjen-e a támogatás az óvodásokra is,
- hogy a támogatásra jogosultaknak Magyar Igazolvány-tulajdonosoknak kell-e lenniük stb.

A megegyezés nehezen született meg, Medgyessy és Kovács külön-külön győzték meg a legnagyobb határon túli szervezetek képviselőit, hogy fogadják el a törvénymódosítási szempontokat és írják alá a zárónyilatkozatot.

A késő estig tartó vita eredménye az lett, hogy **Kovács Miklós a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ágoston András a Vajdasági Magyar Demokrata Párt és Németh Zsolt a Fidesz - Magyar Polgári Párt nevében elutasította a záródokumentum aláírását.** A másik magyarországi ellenzéki párt - az MDF - az MSZP mellé sorakozott, a többi határon túli pedig beadta a derekát.

A zárónyilatkozatnak volt egy rövid bekezdése, amely a szocialista-liberális kormány visszatérő bűnjelének tekinthető. Megint tettek egy ígéretet, ezúttal a MÁÉRT ifjúsági tagozatának létrehozására. De ez az ígéret is az áprilisi hó sorsára jutott, azóta sem beszél róla senki. Ráadásul ezt az ígéretet politikai szélhámosságnak is tekinthetjük, hiszen az Ifjúsági és Sport minisztérium koordinálásával működik (működött) a Magyar Ifjúsági Konferencia, amelyet ifjúsági MÁÉRT-nek is neveztek. Miért kellett volna létrehozni még egy hasonló testületet?

Érdekeink ugyan különböznek, de azért barátok maradunk (?)

A MÁÉRT 2003. május 24-i ülése, majd a státustörvény módosítása után csend borult a Kárpát-medencére. Azoknak fagyott a torkukra a szó, akik mindvégig a státustörvény megmentéséért küzdöttek. Zajongani viszont azok kezdtek, akik az új helyzetben feltalálva magukat, a saját malmukra igyekeztek hajtani a vizet, vagyis igyekeztek maguk felé terelni elsősorban az oktatási-nevelési támogatásban rejlő pénzeket.

A MÁÉRT határon túli tagszervezeteinek 2004. koratavaszán tűnt fel, hogy már csaknem egy éve nem ülésezett a MÁÉRT csúcsa, és a szakmai bizottságokat is csak egyszer hívták össze a kormányváltás óta. A magyarországi kormány azonban nem adta még a jelét sem annak, hogy eleget tegyen kötelezettségének. Az is feltűnt, hogy noha a MÁÉRT 2002. november 17-én elfogadott zárónyilatkozata, két ízben is hangsúlyozta a szakértői bizottságok szerepét, de ennek mégsem lett gyakorlati következménye. A Medgyessy-kormány inkább egy ad hoc-bizottságot hozott létre a törvény módosítására, pedig erre vonatkozólag a MÁÉRT szabályzata nem tartalmazott semmilyen utalást. Továbbá az is feltűnt némely MÁÉRT tagoknak, hogy a Medgyessy-kabinetnek a MÁÉRT-re csak mintha a státustörvény módosítása miatt lett volna szüksége. Főleg akkor vált nyugtalanabbá a hangulat, amikor elkezdtek kilincselni a Magyarok Világszövetsége népszavazási kezdeményezésének gyűjtőíveivel a határon túli magyarok kedvezményes magyarországi honosítását támogató aláírásokért. Eljött tehát az ideje a MÁÉRT összehívásának.

Ezt a várakozást némileg kielégítendő, a miniszterelnöki hivatal államtitkára és a HTMH elnöke 2004. április 28-ára meghívták a MÁÉRT tagszervezetek képviselőit a soron következő MÁÉRT ülés előkészítésére, azonban nem lehetett tudni, hogy az ülés mikor kerül sorra - júniusban-e vagy július elején.

Az előkészítő ülésen a miniszterelnöki hivatal államtitkára felvetett néhány valóban fontos kérdést, amelyet a MÁÉRT plenáris ülése elé lehetne vagy kellene vinni. Például a nemzetstratégia némely részeinek újrafogalmazását, vagy annak a megvitatását, hogy miként lehet értelmezni a továbbiakban a szülőföldön való megmaradás célját. Persze mindezt úgy említette, hogy ezeket a kérdéseket nem tárgyalta meg a MÁÉRT egyetlen szakbizottsága

sem. Kilátásba helyezte, hogy a szomszédos országokban élő magyarok magyar állampolgárságának megadása és az autonómia kérdése is esetleg napirendre kerülhet a MÁÉRT plenáris ülésén. Majd megemlítette egy autonómia-konferencia összehívásának a lehetőségét.

A MÁÉRT határon túli tagjainak véleményéről könnyű leltárt készíteni, mert hihetetlenül egybe-csengett. Kifogásolták, hogy

- a miniszterelnök nem hívta össze a MÁÉRT-et 2004. május elseje - az Európai Unióhoz való csatlakozás - előtt,

- nem üléseznek a szakmai bizottságok,
- nem hívták össze a MÁÉRT Európai Integrációs szakbizottságát,
- a kettős állampolgárság és a határon túli magyarság ügye pártpolitikai kérdéssé válik,
- hiányzik a kettős állampolgárság ügyében a szakmai elemzés és egy szakszerű felmérés,
- kérésük ellenére nem került sor a MÁÉRT szakbizottsági szerkezetének átalakítására az Európai Unióhoz való csatlakozás kapcsán,
- a MÁÉRT plenáris üléseit lezáró nyilatkozatok csak minden következmény nélküli kinyilatkoztatások, nem tartalmaznak célkitűzéseket, feladatokat és nem kérik számon az elmaradt ígéreteket.

A MÁÉRT határon túli tagjainak egybehangzó véleménye volt az is, hogy meg kell adni a magyarországi állampolgárságot a határon túli magyaroknak.

A négy magyarországi parlamenti párt közül a két ellenzéki - a Fidesz-MPSZ és az MDF - azonos véleményen volt a határon túliakkal. Érdekes azonban röviden szemlézni a két kormánypárt képviselőjének véleményét.

Az SZDSZ képviselője úgy ítélte meg, hogy a soron következő plenáris ülésen az EU-s csatlakozással és egy új nemzetpolitika kialakításával kellene foglalkozni. Nem tartotta azonban célszerűnek a kettős állampolgárság és az autonómia kérdéskörének politikai szintű megtárgyalását.

Az MSZP képviselője, Hárs Gábor - aki egyben a külügyminisztériumot is képviselte - keveset mondott, de az fontos volt - a MÁÉRT jövőjére vonatkozott. Szerinte át kell gondolni, mi lesz a funkciója a MÁÉRT-nek a jövőben. Valamint leszögezte, hogy a MÁÉRT nem az egyetlen fórum, ahol a határon túli magyarság gondjaival foglalkozni kell.

Ez történt 2004. április 28-án, de a MÁÉRT-et nem hívták össze nyárig, sőt nyárutón sem. Közben megbukott Magyarország miniszterelnöke, lecserélték a kormányt, majd október közepén megalakult Magyarország új kormánya, új miniszterelnökkel az élén.

A zárónyilatkozat nélküli MÁÉRT

A seprút tehát kicserélték Magyarország kormányának élén, s közben zajlott az ország éppen legerősebb kormánypártjának - az MSZP-nek - soraiban a személyi harc. A pártberkeken kívül eközben célegyenesbe érkezett a határon túli magyarok kedvezményes honosításáért kezdeményezett népszavazási indítvány. A köztársasági elnök 2004. december ötödikére kiírta a népszavazás időpontját. Amikor az MSZP új elnöke megválasztása, október 15-e után először látogatta meg hivatalosan koalíciós társának elnökét, együtt jelentette ki, hogy mindkét párt arra fogja kérni választóit, szavazzanak „nem”-mel a kedvezményes honosításra, azaz a kettős állampolgárságra.

Ez után az új „emeszpés” miniszterelnök hivatala bejelentette, hogy november 12-re összehívják a MÁÉRT nyolcadik ülését.

A MÁÉRT nyolcadik plenáris ülése előtt a „nemmel” való szavazásra biztató kormánypropaganda miatt forni kezdtek a kedélyek mind a MÁÉRT határon túli szervezeteiben, mind a két magyarországi ellenzéki párt köreiben. Sorozatosan nyilatkoztak, hogy nekik elfogadhatatlan a határon túli magyarok magyar állampolgárságának elutasítása. Mint említettük, a MÁÉRT plenáris ülését előkészítő, április 28-án tartott értekezleten még az

SZDSZ kivételével minden résztvevő az ún. kettős állampolgárság mellett tett hitet, még az MSZP-nek elkötelezett határon túli szervezetek is - igaz, hogy az MSZP akkor még nem hozta nyilvánosságra véleményét.. Ebben a hangulatban ült össze 2004. november 11-én este a MÁÉRT és kezdődött a záródokumentum egyeztetése.

Az első perctől nyilvánvaló volt, hogy az április 28-i előkészítő ülésen elhangzott véleményeket a miniszterelnöki hivatal semmibe vette. A záródokumentum tervezetét csak az egyeztetés kezdetének pillanatában osztották szét. Előre sejtve ezt a gyakran ismétlődő helyzetet, valamint tekintettel az állampolgársági ügyben kialakult ellentétekre, a MÁÉRT határon túli szervezetei és a magyarországi parlamenti ellenzék - még a MÁÉRT plenáris ülése előtt - készített egy rövid nyilatkozat-tervezetet, amely az elfogadandó zárónyilatkozat melléklete lett volna. Az eredeti elképzelés szerint ezt a Fidesz-MPSZ képviselője terjesztette volna elő, de végül a Magyar Koalíció Pártja vállalta a képviselőségét. Ez a nyilatkozat tervezet csakis az állampolgársági ügygel foglalkozott - egyrészt a határon túli magyarok kedvezményes honosításának támogatásával, másrészt az ellene szervezett kampánnyal és az abban megjelenő valótlan állításokkal.

A miniszterelnöki hivatal által készített mintegy hétezer betűs zárónyilatkozat-tervezet csak szűkszavúan említette az éppen legidősebb témát, a határon túli magyarok kettős állampolgárságát. A tervezet - ebben a vonatkozásban - csupán annyit tartalmazott: a résztvevők fontosnak tartják, hogy „az állampolgársággal kapcsolatos népszavazáson minél több állampolgár vegyen részt és foglaljon állást nemzeti szolidaritásának mértéke és formája tekintetében. A MÁÉRT tagjai a választópolgárok akaratát elfogadják és tiszteletben tartják”. A november 11-én este zajló egyeztető tanácskozás mintegy két órán belül befejeződött, azzal az eredménnyel, hogy a szöveget rövidíteni kell és meg kell jelennie benne annak, hogy a résztvevőknek eltérő a véleményük az állampolgársági ügyben. A Magyar Koalíció Pártja pedig előterjesztette a mellékletnek szánt szövegtervezetet. Az esti megbeszélés alaphangját a határon túliaknak az a véleményük határozta meg, hogy amíg nem jutnak a felek megegyezésre az állampolgársági ügyben, addig nincs értelme foglalkozni a zárónyilatkozat többi részével.

A másnapi plenáris ülés bevezető szakaszában három beszéd hangzott el.

Mádl Ferenc köztársasági elnök, az egész nemzet képviselőjéhez méltó államférfiúi véleményt képviselt. Kijelentette, hogy a nemzet 15 millió magyarból áll, és felkérte a magyarországi választópolgárokat, hogy támogassák „igenlő” szavazataikkal a kettős állampolgárság ügyét.

Gyurcsán miniszterelnök úgy vélekedett, hogy a kettős állampolgársági ügy az ész és az érzelem csapdája. A kormány álláspontja szerint a szülőföldön maradást kell támogatni. Ha megadják a magyar állampolgárságot a határon túli magyaroknak, az az elvándorlásukat eredményezi. A kettős állampolgárság lehetőségével szembe helyezte

- a külhoni útlevelet (?),
- a szülőföld-alapot, de ennek mibenlétét nem magyarázta meg, és egy
- átfogó Kárpát-medencei gazdasági fejlesztési programot, előtérbe helyezve a határon átnyúló együttműködést.

Meg kell jegyezni, hogy ezeket a kérdéseket sem vitatták meg a MÁÉRT szakmai fórumain. A miniszterelnök ebben a beszédében még nem mondta ki, hogy a nemmel szavazók oldalán áll - noha mondandójának burkoltan ez volt a lényege -, de ekkor még egyértelműen kijelentette, hogy a kormánynak nem feladata a szavazópolgárok befolyásolása, csak az, hogy tájékoztassa őket arról, milyen következményei lehetnek a népszavazás eredményének, ha az „igen” szavazatok kerülnek túlsúlyba. Viszont ekkor még azt is kijelentette, hogy az állampolgárság ügye „nem lehet kalkulus kérdése”, azaz, nem aszerint kell döntenie, hogy mi mennyibe kerül. Nos, ehhez képest egy-két nap múltán száznolcvan fokra fordult a véleménye, hiszen nem csupán légből kapott számokkal riogatta személy szerint is a magyarországi polgárokat, hanem félreérthetetlenül kijelentette, hogy nemmel fog szavazni, mert, úgymond ez a bátor hazafiság.

Hiller István az MSZP új elnöke elutasította a határon túli magyarok kedvezményes honosítását, valamint valamiféle új nemzetpolitika megfogalmazásának szükségéről beszélt.

A MÁÉRT határon túli résztvevői felszólalásaikban kifejezték: mindenről lehet tárgyalni, de nem értenek egyet azokkal, akik az állampolgárság ügyében a „nemleges” válasz mellett törnek lándzsát. Ugyanígy nyilatkozott a két magyarországi ellenzéki párt - a Fidesz-MPSZ és az MDF - elnöke is.

Az előző este, első fordulóban megvitatott zárónyilatkozat-javaslatot csak másnap délután, az ülés berekesztésének tervezett időpontja előtt másfél órával hozták meg a miniszterelnöki hivatalból. Ekkorra azonban a MÁÉRT határon túli tizenkét szervezetének, valamint a két magyarországi ellenzéki pártnak a képviselője már ellátta kézjeggyel azt a nyilatkozatot, amelyet eredetileg a közös zárónyilatkozat mellékleteként kellett volna kiadni. Az aláírók eredeti szándéka azonban továbbra sem változott. Nem szánták külön nyilatkozatnak, sőt egyetértettek azzal is, hogy legyen a közös zárónyilatkozat része.

Délután félnégy tájban kezdődött a zárónyilatkozatról szóló tárgyalás második fordulója. Ennek első szakasza azzal zárult, hogy újra kellett szerkeszteni a szövegtervezetet. Ezt követte a végső vita.

Ekkorra már csak egy nyitott kérdés maradt: az állampolgársági, illetve a népszavazási ügyszakhoz kapcsolódó két bekezdés. A zárónyilatkozat többi részében megszületett a megegyezés.

A két vitatott bekezdés így hangzott:

„A MÁÉRT tagjainak meggyőződése, hogy a nemzeti szolidaritás erkölcsi kötelezettség, melynek alapja a polgárok személyes meggyőződése és áldozatvállalása. Ennek szellemében felkérjük a magyarországi választópolgárokat, hogy a december 5-ei népszavazáson minél nagyobb számban vegyenek részt.

A határon túli szervezetek arra kéri a magyar állampolgárokat, hogy szavazzanak igennel. A magyarországi parlamenti pártok megosztottak abban a tekintetben, hogy milyen döntésre hívják fel a választókat. A MÁÉRT tagjai kinyilvánítják, hogy a választópolgárok akaratát elfogadják és tiszteletben tartják.”

A két magyarországi kormánypárt ezt a megfogalmazást elfogadhatónak tartotta, a többiek véleménye eltért ettől.

A véleménykülönbség három tételben fogalmazható meg:

- azért kéri a MÁÉRT tagjai a magyarországi választópolgárokat a népszavazáson való nagyszámú részvételre, hogy a népszavazás *eredményes és sikeres* legyen,
- a MÁÉRT-nak *nem csupán a határon túli szervezetei* kéri az „igen” szavazatokat, hanem két szervezet kivételével az összes többi,
- a MÁÉRT keretei között a résztvevők egyenrangúak (az első magyar-magyar csúcsértekezlet megfogalmazása szerint: partnerek), ezért nem lehet szétválasztani a határon túliakat a magyarországiaktól. A zárónyilatkozat tehát ne arról szóljon, hogy az egyik oldalon állnak egységesen a határon túliak, a másik oldalon pedig nem egységesen a magyarországi parlamenti pártok. A MÁÉRT a magyar nemzet egységességének jegyében működik, ezért a zárónyilatkozat azt rögzítse, hogy a MÁÉRT tizenhat tagszervezete közül tizennégy egységesen kéri a magyarországi választókat, hogy szavazzanak „igen”-nel, két szervezet pedig a „nem” oldalán áll.

Ezen a ponton mozdíthatatlanná váltak a székérállások. A két magyarországi kormánypárt képviselője kijelentette, hogy ez a szemlélet elfogadhatatlan számára. A határon túli szervezetek ekkor indítványozták, hogy maradjon a zárónyilatkozatban az MSZP-nek és az SZDSZ-nek elfogadható megfogalmazás, de a további tizennégy szervezet által már aláírt négyponthoz szöveg váljon a zárónyilatkozat szerves részévé, együtt az aláírók megnevezésével. Ekkor az SZDSZ képviselője felállt a tárgyalóasztaltól mondván, hogy akkor nem lesz zárónyilatkozat. Az MSZP képviselője hallgatólagosan csatlakozott hozzá. Ezzel véget ért az egyeztetés.

Ennek következtében a nyolcadik MÁÉRT zárónyilatkozatává - amelyet a tizenhat résztvevő szervezet közül tizennégy aláírt - az a négy pontba szedett szöveg vált, amelyet a határon túli szervezetek és a magyarországi két parlamenti ellenzéki párt javasolt elfogadásra az előző esti egyeztető tárgyaláson. A végső szerkesztés végrehajtása után a „nem hivatalos” nyilatkozat így hangzik:

„A Magyar Állandó Értekezlet alábbi tagszervezetei a kettős állampolgárságról szóló népszavazással kapcsolatban a következő nyilatkozatot teszik:

- 1/ Felkérjük a magyarországi választópolgárokat, hogy a december 5-ei népszavazáson minél nagyobb számban vegyenek részt, és mondjanak igent a kettős állampolgárságra.
- 2/ Kijelentjük, hogy a kettős állampolgárság intézménye a határok módosítása nélküli nemzeti újraegyesítés további eszköze.
- 3/ Felkérjük a magyar kormányt, a magyarországi pártokat és társadalmi szervezeteket, hogy a népszavazási kampányban tartózkodjanak a túlzó kijelentésektől, a demagógiától és minden olyan megnyilvánulástól, amely hangulatot próbál szítani a határon túli magyarsággal szemben.
- 4/ Sikeres népszavazás esetén felkérjük a Magyar Országgyűlést, hogy a nemzetközi példákat követve és a magyar költségvetés realitásait figyelembe véve olyan állampolgársági jogszabályt alkosson, amely egyszerre garantálja a határon túli magyarság szülőföldön való megmaradását és az akadálytalan kapcsolattartást az anyaországgal.”

Első alkalommal történt meg a magyar-magyar csúcstalálkozók nyolc éve során, hogy nem a meghívó által előterjesztett zárónyilatkozat javaslatot, illetve annak a többi résztvevő javaslatai szerint módosított változatát fogadta volna el az értekezlet. Ez annak okán történt így, hogy Magyarország kormányának képviselője illetve a kormánypártok utasították el a saját javaslatuknak a többiek által módosított változatát. Ami pedig a többiek, azaz a tizenhat résztvevő szervezet közül tizennégy kezdeményezésére megszületett, attól ugyanezek elhatárolódtak - azaz a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége. Ebben az esetben az a két párt, amelyik a magyarságpolitikát és a magyar-magyar párbeszédet - eddig is - a legeredményesebben akadályozta.

Ki vált el kitől a MÁÉRT 2004. november 12-i ülésén?

Mi történt?

Rövidzárlat volt ez, vagy végkifejlet?

Megtettek-e a résztvevők mindent annak érdekében, hogy megszülessen az egyetértés?

Volt-e esély arra, hogy ismét kialakuljon az összhang?

Volt-e valaha összhang a résztvevők két tábor között?

Az egész magyar politikai élet kettészakadását jelentette ez, vagy másról van szó?

Így tervezték el ezt valakik, vagy bekövetkezett az, aminek be kellett következnie?

Harcot jelent ez, vagy tisztulást?

Most mutatkozott meg a maga valójában és félreismerhetetlenül, hogy ki kicsoda?

Mi történt hát?

Az évek óta létező feszültség láthatóvá és tapinthatóvá vált, akárcsak a földrengés okozta vetődés, két egymásra toluló földkéregtábla mozgásának következményeként.

A politikai vízvázlatok hasonlatosak a domborzati elemekhez vagy a földtani szerkezetekhez. Már az első, az 1996-ban megrendezett magyar-magyar csúcstalálkozó alkalmával megmutatkoztak a bércek és az árkok, és az őket meghatározó törésvonalak. Nyomvonaluk azóta sem változott. Egyszer elsimult, máskor nehezen leküzdhető akadályt jelentett, de mindvégig ugyanott maradt és mindig ugyanannak okán volt ott.

Az egyik oldalon elsősorban a nemzet egybetartozása jelentette a szervező erőt, a másik oldalon a végrehajtó hatalomért folytatott harc. Az egyik oldalon a múlt-jelen-jövendő

egysége alkotta az együvé tartozás alapját, a másik oldalon a mulékony jelen. Az egyik oldalon az államhatárokkal szét darabolt nemzet gazdasági és társadalmi megújulása volt a cél, a másik oldalon a nemzetközileg meghatározott feltételek teljesítése. Az egyik oldalon a nemzet közösségi léte volt a mozgatórugó, a másik oldalon egyének és társadalmi érdekcsoportok igényeinek vagy követeléseinek kielégítése. Az egyik oldalon a pártérdek hajtott fejet a közösségi érdek előtt, a másik oldalon sohasem. Az egyik oldalon miniszterelnököket áldoztak fel a nemzetért, a másik oldalon miniszterelnököket gyilkoltak meg hatalmi érdekből. Az egyik oldalon családi vagyonokat áldoztak a nemzet közösségi épüléséért, a másik oldalon a közösségi vagyont rabolták szét. Az egyik oldalon az ország első zászlós-ura áldozta életét a nemzetért, a másik oldalon az idegenből hozott ellenkirály dörzsölte a tenyerét.

A felsorolást lehetne folytatni. A huszadik évszázad magyar történelmének számtalan példáját lehetne említeni: ki állt az egyik oldalon, ki a másikon. Az egyik oldalnak vannak hősi halottjai, kivégzett mártírjai és áldozatokat vállaló egyéniségei és kisközösségei. A másik oldalon sorakoznak a kivégző osztagok, a gyilkos elvtársaikat gyilkoló gyilkosok, politikai ítélő bírák és az ítéleteik: a sortűzek és bitófák, a „belső ellenséggel” folytatandó harcra felkészített titkos ügynökök és segítőik serege, szürke börtöncellák, tiltások, és a nemzet iránti gyűlöletkeltés.

A tizenkilencedik század utolsó negyedétől alakultak ki fokozatosan a táborok, de a huszadik század elején vált egyértelművé, hogy mely eszmék és milyen érdekek hová, melyik oldalhoz tartoznak.

Az egyik oldalon Tisza István, a háború-ellenességéről és nemzeti elkötelezettségéről hitet tett miniszterelnök nyitja a sort, akit a másik oldal legyilkolt. Folytatható a felsorolás Bethlen Istvánnal, Teleki Pállal, kik az országot a kommün és Trianon okozta romok alól kaparták ki, valamint a nemzet megmentéséért 1944 és 1947 között áldozatot vállalt katonák és civilek, politikusok és papok sokaságával, a rákosista kommunizmus áldozataival, 1956 hőseivel és mártírjaival, a kádári kommunista diktatúra holt és élőhalott áldozataival, a békés szellemi ellenállókkal, Illyés Gyulával, a nem hivatalos ellenzék egyes tagjaival. Ezt a regimentet pillanatnyilag 1989, a rendszerváltozás utáni két miniszterelnök: Antall József és Orbán Viktor zárja.

A másik oldalt 1918 őszén nyitja Károlyi Mihály és megszakítás nélkül folytatódik 1919-ben a kommünnel, majd a második világháború után, 1947-ben kommunista választási csalással, a rákosi, majd a kádári diktatúrával, a rendszerváltozás után pedig az MSZP-SZDSZ-kormányokkal.

Lehet, hogy túlzás azt állítani, hogy e két oldal szerint szakadt két táborra a nemzet, hiszen sokunk - a többség - nem tartozik sem ide, sem oda. A többség nem tudatos elkötelezettje a nemzetnek, mert neki az a természetes, hogy magyar, és úgy véli, hogy ezért semmi mást nem kell tennie, csak ebben maradni. De nem is ellensége a nemzetnek, csupán önmagával van elfoglalva, nem a nemzet közösségi létével, sőt lehet, hogy fel sem ébreszthető benne a nemzet, mint közösségi létélmény iránti fogékonyság, hiszen a kommunizmus évtizedei alatt leszoktatták őt a közösségi, a nemzeti összetartozásról. Ez a nagy tömeg örlődik a két tábor között, a benne levők lelkéért folyik a harc. Őket nyerheti meg a nemzet jövőjéért az egyik oldal, őket vezetheti félre különböző érdeknél fogva, kisszerű érdekei szerint megosztva a másik oldal.

Ez a küzdelem zajlik a rendszerváltozás utáni magyar nemzetpolitikában is. Pontosabban: a nemzetpolitika megalkotásáért folyik a küzdelem. Mi a nemzetpolitika? A nemzeti érdek megvalósítása kormányzati és nem kormányzati szinten. A magyar nemzetpolitika Trianon óta három szinten valósulhatna meg: a maradék Magyarországon, jogilag most ez jelenti a magyar államiséget, ennek az országnak a határain túl lévő történelmi lakóhelyeken valamint az emigráció következtében kialakult szórványokban.

A nemzetpolitika megalkotásának egyik fontos színterévé vált 1996-tól a magyar-magyar csúcserkeztet, ez 1998-ban öltött szervezett alakot a Magyar Állandó Értekezlet

keretében. A nemzetpolitikaért folyó küzdelem tehát már nemcsak a magyarországi pártok között zajlik, hanem az egész magyarságot megtestesítő politikai keretek között. Emiatt kell felidézünk az MSZP-nek azt a véleményét, mely - a MÁÉRT plenáris ülésének az előkészítésére 2004. április 28-ára összehívott értekezleten - hangzott el. Eszerint:

- át kell gondolni, mi lesz a funkciója a MÁÉRT-nek a jövőben, valamint
- a MÁÉRT nem az egyetlen fórum, ahol a határon túli magyarság gondjaival foglalkozni kell.

Ennek a véleménynek - megint csak - nem a szószerinti értelme jelent gondot, hiszen minden emberi és nem emberi eredetű dolgot, jelenséget fejlődésében kell vizsgálnunk. Azért kell megrökönyödni ezen a véleményen, mert benne egy közös művel és ügygel kapcsolatban a létrehozóival nem egyeztetett javaslatok kijelentésszerűen hangzanak el, éppen arról az oldalról, amelyik a legkevesebbet tette a közös gondolkodás jó körülményeinek a kialakításáért. A véleménynek e háttere miatt azonnal felébred az a gyanú, hogy azok a politikai körök, amelyek nemtetszéssel fogadták a MÁÉRT megalakítását, most a leépítését fontolgatják. Arról nem is beszélve, hogy a MÁÉRT eleve nem csak a határon túli magyarság gondjaival való foglalkozásra alakult meg, arra alapították a Határon Túli Magyarok Hivatalát, korai elődjének formájában is, még Németh Miklós kormánya idején.

Nem véletlen, hogy a két oldal között éveken át zajló huzavona éppen az állampolgárság ügyében jutott el a törési pontra. Az egységes magyar állampolgárság ugyanis a nemzet politikai egybetartozásának a jelképe lenne, mégpedig úgy, hogy ez a nemzetközi joggal szentesített államhatárokat nem érintené. Trianon óta a magyarságnak a politikai egysége sérült leginkább. Következésképpen: akik ennek az egységnek a helyreállítását akadályozzák, azoknak a magyar nemzet további rombolása a céljuk.

A Magyar Állandó Értekezlet 2004. november 12-én közös záróokmány aláírása nélkül végződött ülése ezért nem hozott meglepetést, sőt kudarcot sem jelentett. Csupán az történt, aminek már 1996-ban meg kellett volna történnie, vagy a MÁÉRT korábbi hét ülése közül bármelyiken.

Kiderült, hogy Bethlen Istvánnal, Teleki Pállal nem lehet összeilleszteni azt, ami nem illik és soha sem illett össze, csak össze-kényszerítették. Egyrésztől azok, akik az egyik oldalon jóhiszeműen úgy vélték, hogy talán mégis sikerülhet megoldani a lehetetlent, másrésztől pedig azok, akik a másik oldalon sandán azt remélték, hogy a végtelenségig sikerülhet átejtetni a jóhiszeműeket.

De lehet, hogy más történt? A nemzet túloldalán állók rugaszkodtak el ennyire a nemzettől, mert elég erősnek érezték magukat a nemzet legyőzésére? A hivatalban lévő magyarországi kormány Gyurcsány miniszterelnök képviselésében, valamint Hiller és Kuncze pártelnök - Károlyi,- Kun- és Szamuely eszmei örököseiként - hadat üzent a nemzetnek. Az állampolgársági ügyben tanúsított állásfoglalásuk, hogy a nép rájuk hallgató hányada utasítsa el a nemzetnek azt a mintegy három-négymilliónyi részét, amelyet megfosztottak a mindenkori Magyarország állampolgárságától, nehezen minősíthető más szándéknak.

Vizsgáljuk meg magatartásuk törvényi hátterét és azt, hogy mi lehetett indítékuk.

Akik most úgy döntöttek a magyarországi politika tényezői közül, hogy nem javasolják, hogy a mai Magyarország területéről kizárt magyarok visszakaphassák a mindenkori magyar állampolgárságukat, azoknak a jog szempontjából csak egy támpontjuk volt: az 1948 óta érvényben lévő állampolgársági jogra vonatkozó magyarországi kommunista jogfelfogás. Eszerint idegennek minősülnek azok a magyarok, akik ugyan önmaguk vagy felmenőik révén alanyi jogon magyar állampolgárok voltak, illetve lehetnének, de lakóhelyük Magyarországnak a párizsi békeszerződéssel meghatározott határain kívül találhatók. A sikeres népszavazás következményeként ezt az állapotot kellett volna úgy megváltoztatni, hogy helyreálljon az eredeti magyar állampolgársági jogfolytonosság. Mert ezek a magyarok nem önszántukból mondtak le magyar állampolgárságukról, nem távoztak külföldre, és nem követtek el olyan cselekedetet, amely miatt elveszthették volna magyar állampolgárságukat vagy megfoszthatták volna őket tőle. A magyarországi jogrendben pedig nincs hatályban

olyan nemzetközi szerződés sem, amely kizárná őket a magyarországi állampolgári kötelekből. Ez lényegében azt jelenti, hogy a békeszerződésekben Magyarország határain kívülre utasított magyarok a népszavazás sikeressége esetén nem visszakaphatták volna magyar állampolgárságukat, hanem a magyar állam előbb kényszerült volna annak elismerésére, hogy igazság szerint el sem vették, hiszen jogilag nézve csakis a kommunista jogalkotás fosztotta meg tőle őket.

A nemmel szavazók, tehát ezt a kommunista jogfelfogást védelmezték. Akik pedig a nemmel szavazásra buzdítottak, elutasították a kommunista jogalkotás korrekciójának ezt a lehetőséget, még ha szó szerint nem ezt állították is.

A nagy nyilvánosság előtt azt állították, hogy álláspontjukban az ész, a szavazáskor pedig a „polgárok bölcsessége” győzött az érzelmek fölött. De lehet, hogy ennek éppen a fordítottja igaz: az érzelmi sivárság, az ostobaság és az önzés hatalmasodott el a szellem fölött - és a kommunista múlt tudatos vagy tudatalatti védelme.

Állításuk szerint, azért elleneztek az állampolgárság határon túliaknak való megadását, mert ez nyomorba döntötte volna a magyarországi munkanélkülieket, alkalmi munkásokat, betanítottakat, nyugdíjasokat, táppénzből élőket, az orvosi várótermekben várakozókat, a gyógyszerellátásra szorulókat, a temetkezési támogatásra, gyereknevelési segélyre és a családtámogatásra jogosultakat, a lakásépítési támogatást igénylőket. Azért, mert állítólag legalább nyolcszázezer határon túli magyar özönlött volna Magyarországra, és ez egyszerre több mint ötszázmilliárd forintnyi összeggel terhelte volna meg a magyarországi központi költségvetést, adófizetőnként pedig húszezer forintnyi többletadót jelentett volna (havonta?, évente?). Összeomlott volna a magyarországi társadalombiztosítás, csődbe jutott volna az egészségügyi pénztár és a nyugdíjintézet, megingott volna a magyarországi iskolarendszer stb. Mindezt úgy állították, hogy fel sem mérték a valóságos helyzetet.

Úgy látszik, pillanatnyilag nem teljesül az 1848-as márciusi ifjak tizenkét pontjának egyik követelése: felelős magyar kormányt!

De mi lehetett az indítékuk? Az első magyar-magyar csúcsértekezlet zárónyilatkozata 1996-ban - erre utalt a legutolsó, megbukott zárónyilatkozat is, és a Medgyessy kormány idején is többször hivatkoztak erre - egyértelműen leszögezi: „A résztvevők elítélnék minden olyan politikát, amely szembeállítja Magyarország és a határon túli magyar közösségek érdekeit”. A MÁÉRT határon túli tagjai azonban nem csak a 2004. április 28-ra összehívott előkészítő értekezleten mondták ki egyértelműen, hogy igénylik a mindenkori Magyarország állampolgárságát - akkor az MSZP még nem nyilatkozott -, hanem ez után is. És a Hiller-Kuncze-találkozón tett nyilatkozat után is, amikor először hangzott el a kormánypártok részéről az egyhangú és határozott „nem”, - a határon túliak részéről akkor is az egyértelmű „igen” volt a válasz.

Mi vezérelhette a kommunista-neoliberális magyarországi politikai köröket, hogy ilyen álláspontra helyezkedjenek, noha nyilvánvaló volt, hogy ebből csak összeütközés lehet? Éppen a Magyar Állandó Értekezlet plenáris ülése előtt - amelyen az egész magyar politikai elit részt vett - merevedett nemmé álláspontjuk. Pártpolitikai szempontból érthetetlen magatartás volt ez, hiszen a népszavazást már nem lehetett elnapolni, és szinte elképzelhetetlen volt, hogy a „nem”-szavazatok száma túlsúlyba kerüljön az „igen”-szavazatokkal szemben - ez nem is következett be.

Sokszor kipróbált taktika: amit nem lehet megakadályozni, annak az élére kell állni és biztos a siker. Ha az MSZP ezt a lépést választja, nem csak a határon túli magyarok zömét állíthatta volna a maga oldalára, de megzavarhatta volna a magyarországiaknak azt a részét is, akik ugyan nem MSZP szimpatizánsok, de bizonytalanok. A kormánypártok azonban a nyílt ütközést választották, ezzel a lehető legmélyebbre nyúlva mérgezték el a nemzeten belüli társadalmi kapcsolatokat, és hosszú évekre elidegenítették maguktól a határon túli magyarokat. Talán ez volt a céljuk? A gyűlöletkeltés? A viszálykeltés? A magyarság szétzilálása? A nemzetet keresztül-kasul szelő újabb árkok kiásása?

Egyértelműen beigazolódott: 2004. november 12-én, két részre szakadt a MÁÉRT. Nem egyéni érdekek vagy vétségek, nem pártpolitikai okok miatt, hanem két szembenálló elképzelés szerint. A nemzetszolgálat és az ezt semmibe vevő szemlélet szerint. A nemzetpolitika jövője szempontjából fontos tudnivalót tartalmaz ez az esemény: nem jobboldalra és baloldalra oszlik Magyarország lakossága, és nem így oszlik meg az elszakított magyarság sem. A magyar politikai közéletnek van egy nemzetileg elkötelezett része - a nagyobbik része -, itt vannak jobboldali és baloldali gondolkodású emberek is, és van egy nemzetileg közömbös vagy a nemzettel szembeni ellenérzésekkel teli része, ebben vannak a szélsőséges kozmopoliták, ügynökök, idegenbérencek, magyar gyűlölők stb. A MÁÉRT-en ez utóbbiak szenvedtek vereséget, hiszen 14:2 arányban kaptak. De alulmaradtak 2004. december 5-én is, a népszavazáson.

Milyen feladatot jelent ez a továbbiakban a nemzetpolitika alakítói számára?

Lesz-e folytatás, és miként?

A legutolsó MÁÉRT csődje és a 2004. december 5-i népszavazás körüli események, illetve ennek eredménye okán, két síkon kell megvizsgálni a feltett kérdést.

Mi lesz a MÁÉRT-tel és mi történhet az állampolgárság ügyében. Azaz, hogyan alakul a nemzetpolitika a továbbiakban?

Mindez azon is múlik, hogy a magyarországi kommunista-neoliberális kormánykoalíció folytatja-e gyűlöletkeltő, ütköztető, harcias politikáját. A keresztény/keresztyén egyházakkal szemben tanúsított kormányzati-kormányfői bírálatok - melyek december ötödike és karácsony közötti időszakban hangzottak el - mert az egyházak az „igen”-nel való szavazásra buzdították híveiket - arra utalnak, hogy a népszavazás után nem született döntés a kormányhatalom taktikájának megváltoztatására. Úgy látszik, hogy az SZDSZ és az MSZP csúcsvezetése sikeresnek tartotta ezt a taktikát, noha a népszavazás után az MSZP Országos Választmánya nem ujjongott a kialakult helyzet fölött, hiszen úgy ítélte meg, hogy a népszavazásnak nem volt győztese, sem vesztese, a határon túli magyaroknak pedig erkölcsi kárt okozott.

A MÁÉRT további sorsát meghatározó tényezők:

1/ Ha esetleg elkészül az állampolgársági törvénytervezet, akkor kíván-e róla tárgyalni a Gyurcsány kormány a MÁÉRT tagjaival. A magyarországi parlamenti ellenzéket nem tudja megkerülni, de a határon túli szervezeteket - ha akarja - kihagyhatja. Akár úgy is, hogy csak a pártvezetőket hívja meg tanácskozássra, vagy ad hoc-bizottságot hív össze, esetleg - visszatér Horn Gyula vagy Kovács László módszeréhez, - és kétoldalú tárgyalásokon próbálja velük lenyeletni a békát, mint a státustörvény módosításakor. Ha mégis összehívja a MÁÉRT plenáris ülését, ott elszenvedhet egy további vereséget, ha rossz lesz a törvénytervezet vagy további rossz javaslatokkal áll elő.

2/ A MÁÉRT további sorsa attól is függ, hogy kell-e egyáltalán a (poszt)kommunista-neoliberális magyarországi hatalomnak ez az intézmény. A státustörvény módosítása után a Medgyessy kormány másfél évig szüneteltette a MÁÉRT-et. Ezt megteheti Gyurcsány is. Ha csak nem dönt úgy, hogy szüksége van további erőpróbára és ütközésekre.

3/ Ha felidézzük még egyszer az MSZP-nek a MÁÉRT-ről alkotott véleményét, amelyet 2004. április 28-án közölt Hárs Gábor az intézmény tagjaival, akkor számítani lehet arra is, hogy Gyurcsány módosítja vagy megszünteti az Orbán kormány MÁÉRT-el kapcsolatos határozatát.

Mindemiatt nem árt felkészülni egy olyan helyzetre, amilyen 1994 és 1998 között egyszer már kialakult és megbénította a magyar-magyar párbeszédet. Mindenképpen fent kell tartani a MÁÉRT-et, biztosítva legalább az alapfokú működését és a folyamatosságát. Ezt úgy lehet megvalósítani, hogy

- a MÁÉRT határon túli alapító szervezeteinek részvételével rendszeressé válnak a találkozók, vagy

- az a tizenkét határon túli MÁÉRT tag veszi kézbe az intézmény működtetését, amelynek képviselői aláírták 2004. november 12-én a közös nyilatkozatot, vagy
- a MÁÉRT-nak az a tizennégy szervezete (tizenkettő a határon túlról és kettő Magyarországról), amely 2004. november 12-én azonos álláspontra jutott, fogja működtetni mindaddig a MÁÉRT-et, amíg nem válik kedvezővé a politikai helyzet az eredeti küldetésének helyreállítására.

A 2004. november 12-én kialakult helyzet arra figyelmeztet, hogy a MÁÉRT-ről mint politikai végrehajtó testületről - kedvező politikai közegben - törvényt kell alkotnia a magyar parlamentnek. Ugyanez vonatkozik a Szili Katalin kezdeményezéseként létrejövő parlamenti testületre is. El kell érni, hogy törvény erejéből jöjjenek létre, és a magyarországi hatalomváltásoktól függetlenül működhessenek az államhatárok fölötti nemzetpolitikai testületek.

A magyar nemzetpolitikát nem lehet kiszolgáltatni a magyarországi pártpolitikai viszályoknak. A nemzetpolitika az egész nemzet ügye, nem az államé és a benne hatalmat gyakorló politikai csoportosulásé. Ezért ismét időszerűvé válik a világ magyarságát összefogó és képviselő, törvény által megalkotandó nemzeti parlament létrehozása.

Az állampolgárság ügye a népszavazás körül zajló események miatt összefénybe állította a magyarországi belpolitika szennyesládáját, elsősorban a Gyurcsány-kormány magatartása miatt, noha az egész ügy Kolumbusz tojásához hasonlatos - könnyen és elmésen megoldható. De csak akkor oldható meg, ha a kormány magatartása száznyolcvan fokot fordul, azaz úgy fogadja el a magyar állampolgárság folytonosságának helyreállítását, ha nem köti magyarországi letelepedéshez. Elfogadja tehát, hogy akképp újíthassák fel magyar állampolgárságukat a határon kívülre szakadt magyarok, mint ahogy 1990 után a Magyarországról emigráltak tehették.

Az eddigi kormányzati elképzelések szerint

- magyar útlevélet lehetne adni a határon túli magyaroknak úgy is, hogy nem válnak állampolgárrá,
- meg kell fogalmazni a nemzetpolgárság mibenlétét,
- az állampolgárság megszerezhetőségét pedig továbbra is életvitelszerű a magyarországi tartózkodáshoz - letelepedési kötelezettséghez kell kötni.

A feladatmegoldás szempontjából ezek alkalmatlan elképzelések. Az egész állampolgársági ügyben - bár lehet, hogy némelyek számára csak ez a fontos - nem az útlevél kérdése a központi kérdés. Ez csak egy magától értetődő következmény. A nemzetpolgárság mibenlétét pedig elvileg meghatározta az eredeti státustörvény és a Magyar Igazolványok lélektani hatása - kiteljesedését a minden magyarnak megszerezhető állampolgárság jelentené. Az állampolgárság megszerezhetősége pedig nem köthető a magyarországi letelepedéshez, mert így ellentétes lenne a szülőföldön maradás eszméjével.

A mindenkor Magyarországon állampolgársága megadásának elutasítása nem ellentételezhető a szülőföld alap létrehozásával sem, noha ez jó ötlet, ha jól valósítják meg. Az elszakított magyarok szülőföldön maradását és ottani boldogulásának programját valóban ki kell dolgozni. A státustörvény eredeti tervezete tartalmazta ennek elemeit, de a parlamenti vita során a gazdasági életre vonatkozó részeit ki kellett hagyni a törvénytervezetből. Csak a közművelődési tevékenység és az oktatásügy támogatása maradt benne.

A kettős állampolgárság kérdése a látszólagosnál is fontosabbá vált, főleg azóta, hogy a más államok területén élő magyarok már nem kerülhetnek (már Ukrajnában sem) hátrányos helyzetbe amiatt, hogy kettős állampolgárok. Ezt a kérdést nem szabad megítélni abból a szempontból, hogy a magyar állampolgárság megszerzésével megoldható-e valamilyen gyakorlati feladat. Ha eszerint közelítjük meg ezt az ügyet, spekulatív megoldásokhoz jutunk, noha ez nemzetstratégiai kérdés. Ezért nyugtalanító az az SZDSZ és az MSZP részéről minduntalan felvetődő vélemény, mely szerint egy új nemzetstratégiát kell kimunkálni, ha eközben az állampolgárság ügyének megoldását gyűlöletkeltő kampánnyal akadályozzák.

A trianoni Magyarország területén kívül született és ott állandó lakos magyarok magyarországi állampolgárságának megszerezhetősége a jogfolytonosság kérdése. Ugyanabba a kérdéskörbe tartozik, mint egy arról szóló képzelt és nevetséges vita, hogy Hunyadi Mátyás az ősszmagyar történelem alakja-e vagy csak a trianoni Magyarországhoz kapcsolódó személyiség, vagy Petőfi Sándor lehet-e az erdélyi és a felvidéki magyarok költője is vagy sem. De ha egy ilyen felvetés hihetetlennek tűnik, akkor az állampolgárság ügyében folytatott viták miért nem ítéltetnek meg ugyanígy? Hiszen ami száz vagy kétszáz évvel ezelőtt közös nemzeti érték volt, az most miért nem az? Senki sem kötelezte a maradék Magyarországot arra, hogy megvonja az állampolgárságot azoktól, akik fölött átlépett az államhatár.

Az állampolgárság ügye ugyanúgy nemzetstratégiai ügy, ahogy az államhatárokkal szétdarabolt nemzetet újból összekötő különböző szerkezeteknek a kialakítása. Még a rendszerváltozás előtt jött létre a Bethlen Díj, ez, majd a rendszerváltozás után kialakult fontos nemzetspolitikai elemek: a Határon Túli Magyarok Hivatala, az Illyés Közalapítvány és a további közalapítványok, a Duna Televízió, az első magyar-magyar csúcsértekezlet, a Magyar Állandó Értekezlet, a státustörvény, - mind a nemzet határokon átvéelő újraegyesítésének a szövetét erősítette. Az állampolgárság visszaadása lenne - a státustörvény után - az a továbbvivő jogi fonál, amely által szilárdabb és újabb elemekkel lehetne erősíteni és gazdagítani a nemzet összetartozását. Egyszersmind első olyan eleme lenne ennek a szerkezetnek, amely a jogfolytonosságnak azt a részét állítja helyre, amelyik csak az állam belső jogától függ. Ugyanis az államnak szuverén joga eldönteni, hogy miként határozza meg az állampolgársági jog keletkezését.

Az erről meghozandó döntés arról is szól majd, hogy egy-e még a magyar nemzet vagy valóban sok részre szakadt már.

Ez utóbbinak a kéjes bizonyítására ne adjunk senkinek további esélyt! -

Pozsony, 2004. december 29.